

Sadik Hacı

(Türkiye, Ankara, Ankara University)

Bulgarian Turkology

Abidin Karasu, *Bulgaristan Türkolojisi*. 2022, Ankara, RumeliYA Yayıncılık&Publishing, 180 s. ISBN: 978-605-72965-5-9

Abstract: This book review discusses Abidin Karasu's book *Bulgarian Turkology*, which consists of five main parts with a varying number of sub-headings. In addition, the review provides a brief summary of the history of Turkology in Bulgaria, from its inception to its current state. The most challenging task of the monograph is to trace the first stage of the history of Turkology in Bulgaria, for which very few archival documents have been preserved and no scientific research has been performed to date. As the only comprehensive scientific study of Bulgarian Turkology, the most valuable part of the monograph is the biographical profiles of prominent Bulgarian Turkologists and their scientific publications. In addition, the author allocates a section to archives and resources on Turkology. With the aim of reconstructing the life and scholarly pursuits of Bulgarian Turkologists and researchers, the author has set himself the task of compiling all the materials he has obtained in one place, and has successfully accomplished this task. The book provides a comprehensive overview of the origins and present status of Turkology in Bulgaria and is a valuable resource for scholars and researchers in the fields of Turkology and Oriental Studies.

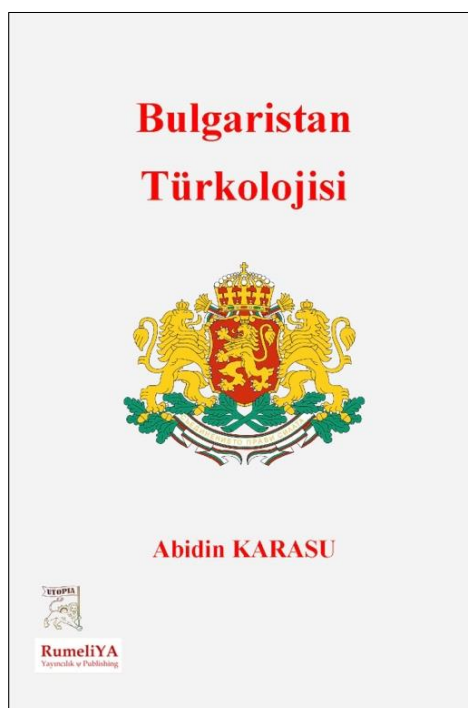
Садък Хаджъ

(Турция, Анкара, Анкарски университет)

Българската тюркология

Abidin Karasu, *Bulgaristan Türkolojisi*. 2022, Ankara, RumeliYA Yayıncılık&Publishing, 180 s. ISBN: 978-605-72965-5-9

Авторът на книгата „Българската тюркология“ – д-р Абидин Карасу, е роден, израсъл и учил до определена възраст в България, завършил тюркология в Турция и преподава в специалност „Турски език и литература“¹. Проучва темата от няколко години. Както отбелязва в предговора си (Карасу/Кarasu 2022: IX) през 2020 г., той се включва с кратка статия за тюркологията в България, отпечатана в книгата „Тюркологията в Европа“ под редакцията на Йозтюрк Емироглу. В това си изследване (Karasu 2020: 147-175) прави кратък преглед на създаването, развитието и днешното състояние на тюркологията.

¹ Във Филологическия факултет на новосъздадения през 2010 г. Университет на цивилизацията в Истанбул (İstanbul Medeniyetler Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı).

С монографията „Българската тюркология“, представляваща по-разширен и по-задълбочен анализ по темата, Абидин Карасу си е поставил няколко основни задачи. Едната от тях, най-трудната за реализиране, е представянето на първия етап от историята на тюркологията в България, за който са съхранени много малко архивни документи и до днес не е бил предмет на научно изследване. Основите на тюркологията в България са поставени в Софийския университет, където през 1952 г. са приети първите 30 студенти от турското малцинство. Цели се подготовка на верни на партията интелектуалци – учители, журналисти, преподаватели и др. Сред основателите и първите асистенти специално място заемат млади турци-филолози, завършили Софийския университет (Муратова, Зафер/Muratova, Zafer 2020; Зафер, Муратова/Zafer, Muratova 2022).

Много скоро обаче решението за откриване на специалността и издигане на българската тюркология на научно ниво започва да се отчита като грешка. В светлината на новите проекти и политики за асимилиране на турците в България към края на 50-те години отношението на комунистическите власти към специалността ‘Турска филология’ коренно се променя. Тези са едни от причините за крайно оскъдните документи в архива за първите години на специалността, за нейните основатели или дългогодишни преподаватели от турски произход, отстранени от Университета или преместени в Института за балканистика на БАН (Муратова, Зафер/Muratova, Zafer 2020; Зафер, Муратова/Zafer, Muratova 2022). Може да се предположи, че документите преднамерено не са се съхранили или са били унищожени. Когато науката се поставя в услугите на комунистическата идеология, в специалността студенти не се приемат ежегодно, а турци много трудно се допускат до нея.

Очертавайки първите години на новосъздадената специалност ‘Турска филология’, в книгата си Абидин Карасу отделя място и на турските средни педагогически училища от периода, споделящи съдбата на тюркологията, някои от възпитаниците на които продължават образованието си в нея. Другите задачи на автора са представяне на всички специалности по турски език и литература в българските университети, основани през демократичния период на България. Като единствено засега обстойно научно изследване за българската тюркология, най-важната част на монографията включва биографични бележки за изявени български тюрколози и техни научни публикации. Наред с това авторът отделя място на архивите и библиотеките, в които се съхраняват ценни книги и източници в областта на тюркологията. Не пропуска да представи и най-престижните български периодични издания, в които са намерили място тюрколожки и балканистични изследвания, свързани с османската и турска история, турския език, култура, архитектура и др. В предговора към книгата Абидин Карасу резюмира задачите си така:

Целим да проследим събитията в историческия процес на българската тюркология, научните изследвания, да представим тюрколозите, които са допринесли за нейното развитие. (Карасу 2022: IX-X)

Изследването „Българската тюркология“ се състои от пет части, включващи различни по брой подзаглавия.

В *първата част* (1-18), озаглавена „Историческото развитие на тюркологията в България“, авторът представя накратко историите на специалностите ‘Турска филология и алтаистика’ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, ‘Турски език и литература’ в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ и ‘Турски език и български език’ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Представя преподавателите, които имат принос за развитието на специалностите от създаването им до днес. Отделя място и за кратката история на Катедрата по чужди езици в Артилерийското училище „Георги Стойков Раковски“, спира се на преподаването на турски

език във Висшия ислямски институт и приключва тази част с кратък обзор на дейността на Института за балканистика към Българската академия на науките, където видни тюрколози като Ибрахим Татарлъ, Хайрие Йенисой Сюлейманоглу, Салих Бакладжъ и др., отстранени по идеологически причини от тюркологията или журналистиката, правят научни проучвания.

Във *втората част* (19-26) авторът представя турските педагогически училища на средно и полувисше ниво: Турското педагогическо училище в Шумен (1919–1928), Мюсюлманското духовно училище „Нювваб“ (1922–1947), Турското педагогическо училище в Стара Загора (1947–1951), Турското педагогическо училище в Кърджали (1951–1956), Турското педагогическо училище в София (1952–1957), Турското педагогическо училище в Разград (1951–1956), Турското педагогическо училище в Хасково (1955–?) и Учителския институт в Кърджали (1991–2004).

В *третата част* (27-32) на изследването си, озаглавена „Български архиви и библиотеки, съхраняващи извори и документи из областта на тюркологията“, Абидин Карасу представя кратка информация и статистически данни за ценните колекции на кадийски сиджали и данъчни регистри (тахрир дефтери), ръкописни и печатни източници на османотурски, арабски и персийски, периодични издания, фотографии, карти, гравюри, пощенски картички и др. от османския период, съхраняващи се в български библиотеки, университети, институти и държавни институции. Представени са накратко и колекциите на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, на Пловдивската библиотека „Иван Вазов“, на библиотеката на Българската академия на науките и на библиотеката на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

„Периодични издания с публикации в областта на ориенталистиката и тюркологията“ е заглавието на *четвъртата част* (33-36) на книгата. В нея са представени накратко престижни периодични издания в областта на хуманитарните науки като история, езикознание, литература, култура и др., на страниците на които са публикувани и изследвания на български тюрколози, ориенталисти и изследователи из областта на турския език и литература. „Балканско езикознание“, „Годишник на Софийския университет“, „Език и литература“, списание „Български език“, годишникът „Известия на Института за български език“, „Etudes Balkaniques“, списание „Балкани“, „Studia Balcanica“, „Balkanistic Forum“ са сред представените в книгата реномирани научни списания.

„Тюрколозите на България: биографии и библиографии“ е озаглавена най-съществената, *пета част* (37-171) на книгата, съставляваща сърцевината на изследването. Отбелязани са изследователите в България, занимаващи се с проблеми из областта на тюркологията. Представени са хронологически, според годината на раждане. Кратките биографични данни са последвани от библиография на техните публикации. Както подчертава Абидин Карасу, биографичните и библиографични факти за някои от тюрколозите са възстановени много трудно или достъпът до тях е бил невъзможен (Карасу/Karasu 2022: X). От материала за тюрколозите в книгата се вижда, че пояснителната бележка на автора най-вече се отнася за преподаватели и изследователи от турски произход, които са репресирани и отстранени от университета, напълно забравени или изгонени от страната. За много от тях досега в България не са съставяни библиографии на публикациите им, а в Уикипедия на български не може да се намери почти нищо. Затова авторът се възползва от проучванията за някои от тях като Салих Мехмет Бакладжъ, Мефкюре Моллова, Риза Моллов, Хайрие Мемоглу-Сюлейманоглу Йенисой, публикувани през последните 2-3 години на български или на турски език (Карасу/Karasu 2022: 46, 50, 56-57, 75). Данните за тюрколози и изследователи, в областта на тюркологията, са структурирани в следната последователност: кратки биографични бележки, книги и

статии, в които са включени и отпечатаните доклади от конгреси, конференции и симпозиуми.

Пета част започва с представянето на Стоян Тилков, който е автор на „Малък турско-български речник“ (1896) и е първият преподавател по турски език в Софийския университет. След него Абидин Карасу проследява професионалната дейност и научните публикации на дългогодишни преподаватели, членове на Катедрата по турска филология. Прави впечатление, че за първите преподаватели в специалността най-подробни биографични данни и най-пълна библиография в книгата са дадени за Гълъб Гълъбов, Риза Моллов, Мефкюре Моллова, Хайрие Мемоглу-Сюлейманоглу Йенисой и Емил Боев. Сред тях най-богата е библиографията на научните изследвания на Мефкюре Моллова, която е репресирана и извън университета успява да стане д.ф.н., да придобие международна известност и да осъществи над 150 публикации в реномирани световни издания (Карасу/Karasu 2022: 56-68). След нея се нарежда възпитаничката на специалността от първия випуск Хайрие Мемоглу-Сюлейманоглу Йенисой, също отстранена от университета и експулсирана от страната през 1989 г. (Карасу/Karasu 2022: 75-79). В следващите страници на книгата се отделя място на научната дейност на тюрколози като Мария Михайлова Мръвкарлова, Юлия Спасова Кирилова, Хашим Акиф, Стоянка Тодорова Кендерова, Валери Стоянов и Йорданка Бибина. В последната ѝ част е представена най-младата генерация на българската тюркология, която израства след 1990 г. в специалностите ‘Турска филология и алтаистика’ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, ‘Турски език и литература’ в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ и ‘Турски език и български език’ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Следва *Послеслов* (173-174) и *Библиография* (175-180).

Документалното изследване „Българската тюркология“ на Абидин Карасу запълва празнота в областта на историческото развитие на тюркологията и обучението на турски език в България. Поставил си задачата да реконструира събитията от живота и научната дейност на български тюрколози и изследователи, той полага максимални усилия да събере на едно място материала, до който успява да достигне. Макар и късно, книгата дава по-пълна представа за началото и съвременното състояние на тюркологията в България и е полезно изследване в областта на ориенталистиката.

ЛИТЕРАТУРА

- Зафер, Муратова 2022: *Зафер, З., Н. Муратова*. Тюркология в изгнание. Мефкюре Моллова. Биографично изследване. Университетско издателство „Неофит Рилски“, Благоевград, 352 с. (Zafer, Muratova 2022: *Zafer, Z., N. Muratova*. Tyurkologia v izgnanie. Mefkyure Mollova. Biografichno izsledvane. Universitetsko izdatelstvo „Neofit Rilski“, Blagoevgrad, 352 s.).
- Муратова, Зафер 2020: *Муратова Н., З. Зафер*. Политически и научни репресии – Случаят Хайрие Мемова-Сюлейманова. – В: Balkanistic Forum, 3, с. 9-56 (Muratova, Zafer 2020: *Muratova N., Z. Zafer*. Politicheski i nauchni represii – Sluchayat Hayrie Memova-Syuleymanova. –In: Balkanistic Forum, 3, s. 9-56).
- Karasu 2020: *Karasu, Abidin*. Bulgaristan'da Türkoloji. Editör, Öztürk Emiroğlu. Avrupa'da Türkoloji. Ankara, s. 147-175.
- Karasu 2022: *Karasu, Abidin*. Bulgaristan Türkolojisi. Ankara. RumeliYA Yayıncılık& Publishing, 180 s. ISBN: 978-605-72965-5-9.